

ԽՍԲԱԳՐԱԿԱՆ

Թիֆլիս, 15 մայիսի
Գ Է Պ Ի Բ Ե Ղ Դ Ե Դ

ՀԱՅԵՐԸ ՄԻԱԳԵՏՈՒՄ

Նիսիսի Դայ գաղափարագիտությունը
Մեծամորի 15-ին լսեցինք, որ
Նիսիս-Խանն են բերել 5000 հայ կին
ու պղծակներ, որոնց վիճակը ցավով
գոչվեցող կը պատկերվի արարած անցողի-
ները:

Անոնք ընդհանրապես կենսաբան
և շրջակայ գիտություն ու քաղաքներին
էին: Հայաստանը գիտությունների մը սա
խոսքեր կրնան բնորոշել անոնց վի-
ճակը:

— Իրոք, սիրտ պէտք է՝ դիտելու
Նիսիս-Խանի գաղթականներուն վի-
ճակը:

Հայ գաղթը մենք Եւ դիտողու-
թիւններ ընելու և ազատ շրջնու-
ղղումներ էր, որ զրկեցինք քրիստո-
նեայի մը, որը պաշտօն ունէր Երկա-
թուղիին մէջ:

Վերադարձին ան կը պատմէր խե-
լակորոյս դրութեան մը մասնաւոր:
«Հասցա ձեռքս հոն: Դրան առջև կանգ-
նած կային քանի մը ժողովուրդներ, ո-
րոնց մեծը, տասնութն մը, նկատե-
լով հազուադէպէն կանոնաւորու-
թիւնը, առաջնորդեցին ինչ իրենց սե-
նակը: Յոյս տալիս ինչ հարսերը, որ
վերադարձին էին իրենց: Անոնցմէ ե-
րկուք ծառայ և մէկը խոհարարուհի
էր:

Հարցուցի այնքան շատ շատու-
կու: Ասացի—յստի, որ հոս կողմ-
կան ու բարձր թիւքով բնակող հայ աղ-
ջիկներ կան, որոնց ձեռքերը քրիստո-
նեայի մէջ հասած են, լսելով, որ
այդպիսիներն դուք շատ ժամանակ
կը ծախէք ու նշուք մեծ անձնա-
ւորութիւններու նշուք կողմէն, արդ-
եւ ալ կը խնդրեմ, պարոն Օսպալի,
ինչ ալ չըսէք այդ օրինակներէ մէկ
հասո: Փոխարէն կը խոստանամ, ինչ
գին որ ուզէք:

Օսպալին, իր հարսի գործերը ցոյց
տալով ու երկար, բարակ հայերը գ-
լխաւորով կը խոստանայ հաւանած
ստալ:

— Մտանքներուն կրնաք բան մը
նշուել—կընէ հաճոյախօսելով և զրա-
մէ հրաժարելով:

Աւ Եւ թողնելով տանապետ մտա-
յիսն, որ ընդարձակ դաշտի մը կը
նստէր: Հոն խնդրած տեսայ ծծկեր,
հեռախօսիներ ու մանուկներ: Անոնք
հաղիւ կը սեղմէին քարանձաւներուն
մէջ: Տեսայ շատ մը անթաղ դիակ-
ներ, մասնաւոր հիւանդներու շարքեր,
որ լացով գոց կապուէին ինչմէ: Թէ
նշուէր լացօթեայ էր, բայց դարձեալ
օդի ազակաւորութիւնը զգալի էր:

Երկրակալ տարազին պատճառով
գիտ շրջակայում էին շատ մը կիններ
ու մանուկներ: Ամենքն ալ աղքատ-
ղին ազատելու կը խնդրէին այս սոս-
կումի վայրէ: Կը փախէին ինչ, կը
համարէին ոտքերու, ու իրենց սրտ-
մալիկ լացն աղմուկ մը կազմէր էր,
որուն հանգիստ փոխի մարեր ամեն ե-
րկակայութիւն:

Ժողովուրդներն վրայ հասան իրենց
զաւակներուն:—ալ ամեն մարդ իր
տեղն էր:

Ինչի ընկերացած ժողովուրդը ցոյց
կուտար գեղեցիկ կիներ, հարման ու:

աղջիկներ և կը պատմէր, թէ ինչպէս
անոնք կը խօսին ֆրանսերէն, անգ-
լերէն...
Գային անկիւններ ընկած ծերեր,
տանոց նստած էին, և մէկը չկար
անոնց օգնելու, ու կը մնային հենց
այնպէս, փրկութիւն սպասելով: Հոն
կուտային շատ մը պղծակներ, խնդրե-
լով մայրերին, որ կամ մեռած կամ
նստած և կամ վաճառած էին: Հոն
ուրիշ անկիւն մը, ընկած է մօր դի-
մար: Կը ծնունդ առնէր արթնցնել
կը և անոր իրենց լացով: Անա խեղ-
կը ճգնեն մանուկները: Անա խեղ-
կը ծերուկը, իր բազրի երգերն է:
որ կերպէ ան ու կը զեղծէր դիմար-
էին մօտը: Զընդ, զընդ, սկսեցին
հայր մը արար գիւղացուն՝ գոյութիւնը
կերպ մը քարէ տալու համար:

Սա պատմութիւն հանգիստ XX դարն,
մարդկային կուտարան է, որ կանի-
մեծ եւ, ապաւն կեանքի դուրս, մէկ-
դիւն մը ձգելով ուղեկցող ժողովուրդին:
Կը տեսնեմ, որ ինչի կը հետեւն
երկու դեռատի հայ օրերը: Երբ
լուս ֆրանսերէն էին խօսում, խնդրում
էին ինչ՝ զիրենք տանեմ և չձգեմ հոն,
այլապէս՝ ինքնապատկանութեամբ է, որ
կրնան աղբիւր: Թէ և ճանապարհն ե-
րկու էր, և բերին անհարմար, բայց
այլ դիւրի մը մէջ ապահով վիճակ
ստեղծեցին իրենց համար:

Այսպէս վերջացուց իր պատմու-
թիւնը: Երբ տեսնեմ օտարականներ, որ
տեսած ճշիշ պատկերներու ազդեցու-
թեամբ անանկ ալ մնաց ապշական
վիճակի մը մէջ:

Կառավարութիւն շատ ուշ միայն
իր ուշը դարձուց հոս: Գիւղացի
նոյն իսկ կը ծերանային: Գիւղացիներ և
մանուկներ ալ կողմնադուր, տանջուած
կենտրոնէին: Կառավարութիւնն ալ
փոխեց իր ուղիները: Ծածկել ու ա-
հա զինուորներու ձեռքով մեծ ու խոր
վիճեր փորեց և լցուց հոն իր գործը
Մեքեն, Բաքու, Արաբ-Բուսնի (Սու-
լեյմանի մօտ), Իրա-Սուլթէ և Եփրատ
գետն, որ ամենէն մեծ ու խորն ե-
ղաւ:

Ասոնք են այն գերեզմանները, ուր
կըցան թացցնել իր ուղիք թիւքը կա-
ռավարութիւնը: (ԱՐԱՆ)

Հ. Քոչոյեան

ՁԻՆՈՐԱԿԱՆ ԴԱՄԱԿԱՆԵՐՑ

(Քաթալան գիւղեր Բաղնու)

Ը.

Անաղապարի անկախութեամբ չէր,
որ կը պատկեր թաթախման գիւղերին և
ոչ էլ ծովափն ու խառնարի անհամե-
րութեամբ էր, որ օր ու գիւղէր էին համ-
րում: Դրանք, աւելի ևս զինուորական
կենտրոն, անխառն ու անգործադի-
ւի են: Բայց և այնպէս կան պարագա-
ներ, որոնք հարկադրում են մասնաւոր
և մասնակցի այդ հնաւանդ տնտեսա-
կարութիւններին:

Ուղի գիւղերայ ժամը 12-ն է, Բա-
ղնի հիւսիսային մասը: Դանապար-
ի վրայ կայ մի փոքրիկ հրապարակ-
այնպիսի կախազան հանուցին քրդա-
կան յայտնի զեկավարները, ի միջի
այլոց Շէյխ... ամենատեղի-

ցիկն ու սուրը համարածը քրդական
ցեղապետները:
Պարզ ու աստղալից գիւղեր է. նորոգ
լուսինն ուղում է ծածկել սարերի
յետեր: Հրապարակի վրայ վրայ
չինաւ է հրապարակի եկեղեցին: Մեր
գունդը, ըստ կարգի, կենդանւած է հ-
րապարակի վրայ: Այդպէս անհրաժեշտ
կարեւոր են հայոց եկեղեցուց բերած
զանգակները: Զինուորներն բաժանե-
ցին մօտը: Զընդ, զընդ, սկսեցին
զօղանջել «այրիացած» զանգակները:
Եւ երկար տանջալից դարերից յետոյ
թերեւս առաջին անգամ էր, որ Հա-
յաստանի սրտում քրիստոնէութեան
խորհրդանշ զանգակի զօղանջը ա-
զատ ու համարձակ հնչում էր և տա-
րածում զեպի հարաւ, լեռները վրայ
ծալում ալ տեղերի երեկայն տէրե-
րին աւելի անսխալութիւն պատճա-
րու:

Նայում եմ հեռու հարաւում միւսա-
պատ լեռներին, ուր պատապարհ են

գտել Բիթլիսի ամօթով
տանական զօրամասերը: Գի-
րուս մէջ ստեղծ ստեղծ հնչում է
սական «Господи помилуй»-ը
լսելով:
Առաջադր դիմարում ամեն
հանգիստ է. կազմակերպած տա-
կան զօրերի կողմից չէր էլ կ-
պանել որեւէ ակտիւ գործու: Եւ
չանհրաժեշտ նախաձեռնութեան
շրջանում:
Արարողութիւնը վերջանում է
տարականներն սկսում են համ-
միմանց հետ և բարեմարտութիւն
չնշուր: Եւ զեռ աչքերս չեմ հեռ-
հեռու լեռներին: Եւ, հարկաւ, թ-
մին է սրբութիւնը ցրտի ու զոյ-
մամուսում եմ ինչս ինչ. «Տաւ»
զոյր տունը Աստուած է քաղաքի
Յ. Ներսիս

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄ

ՍԵԿՑԻԱՆԵՐՈՒՄ

Համագումարը ծրագրել է կազմել
իրաւարանական մի յանձնաժողով տե-
ղեկութիւններ հաւաքելու և մշակելու:
Թիւրքական գաղափարներին մասին
և նիւթերը ներկայացնելու ջննիշ
յանձնաժողովին նախագահ սեկտոր
Գրիգորյան: Իրաւարանական սեկտորն
խնդիր է յարուցել թիւրքահայտակ
հայերի, փախստականների և թիւր-
քալուս գտնւած հայ գերիների վի-
ճակի մասին:

Գիւղատնտեսական սեկտորն որոշեց
իրաւարակողներ պատրաստել օգնելու
համար հողատերերին, հողալ շուտա-
փոյթ հարկաւոր սեկտոր մասնակա-
րելու թիւրքաց Հայաստանում աճող
օգտակար բոյսերը պահպանելու հա-
մար:

Համագումարը Նոր-Նախիջևանի թե-
մական գաղացի ուսուցիչ Արուստանի
առաջարկութեամբ որոշեց հող տանել
Թիւրքաց Հայաստանում եկեղեցական
և ժողովրդական հիմն յիշատակարան-
ները ուսումնասիրելու և պահպանելու:
վերաբերմամբ, հիմնել կենտրոնական
մի մարմին, գիտակ անկեր ուղարկել
Թիւրքիայում գտնւած վայրերը, զոր-
ծի հրաւիրել անդաւան ոյժերը:

Թոյլ է տրւած համագումարը եր-
կարաձգելու մինչև մայիսի 13-ը:

փախստականների մասնաւորական
թիւն զգուշ կովարս եթէ հայերի
վրացիներին հաղաւորութիւն ա-
րեւելք իրենց միջև համաձայնութիւն
զօրու, ազգայնական ինքիւրը հեղ-
թեամբ կը լուծու: Լրագրողը ծագի-
է, որ համագումարին աղոյժ մեծ
ազգայնական պատակաւոր և ար-
բին խաղըղտներին չհանգիստի:

«ԲԱՅԵՐ»-ը մասնաւորով այն է
գամանքը, որ համագումարին մ-
նակցելու հնարաւորութիւն չունի
րենք փախստականները և բուն
յաստանի ներկայացուցիչներ, ա-
լէ. Համագումարի հպատակները պ-
ստանափախելու, և նա ստիպու-
տի լինի զբաղել միմային փախ-
կանների օգնութեան խնդրին:
Անպատակաւորմար և անոր
բան կը լինէր, եթէ համ-
արին հաւաքածաները և ուսու-
սու. արտասանական գաղափար
ներկայացուցիչները իրենց կ-
համարէին վճելու հայ-փախստ-
անի վիճակը տանց նրանց
կանա ու մասնակցութեամբ Այս
ճանով համագումարը պէտք է
գործը զնի յիշեալ սահմաններ
և միմային զօրաւոր փախստա-
րին եղբայրական օգնութեան
տալու գործում:

«ԲԱՅԵՐ»-ն հրաւիրում է
Ռուսաստանը կատարել իր զօր-
հայերի հանգիստ, Բաղդը վի-
էր, որ հայ ժողովրդի մնացորդ
թիւքը գերմանական անբերելի ճո-
րելով, զիմէին զեպի Ռուսաս-
ցիւն եկած հօտի պէս: Մենք պի-
թեթեւանք մեր թշնամիներն
էւ երկրի և ժողովրդի վերանորո-
ւանց կենդանուր: Ինչպէս թե-
կարելի վերատեսչել Հայաստ-
անի անապատները և հրապարակ-
ները և անօգնական հայ փախ-
կաններին մասին:

սայում և այլուր: Այս յօդաւոր
նպատակ ունենը պատմելու նր-
գեսայում եղած օրերի և տ ա-
կայացուցիչների մասին *):

1887 թ.ին Օդեսայի ուսու
սանների ընկերութիւնը հրաւիր-
Աղանախին գաղափարները, որ
ժամանակ արդէն մեծ անուշ էր
հանել իր խաղով մայրաքաղաքը
ուսու բնիկ վրայ: Հոկտեմբերի
Աղանախին գաղափար և Օդեսայ
պաշտել համարեալ միջև առաւ-
վերջը, մօտ երկու ամիս:

Ամենից առաջ պէտք է ինչի
շարք անպատակ պայմաններ
մեծապէս զգաւորներն Աղանա-
խին գործը և մինչև իսկ արգելադր-
նրա կատարելով յանդուրժանք
մեր թաւորական աղաքները ալ
ծուրթիւր ժողովուրդն էին առաւ-
զիսաւ, կամ երբ նրանց հրաւիր-
այս ու այն անտեղեկները, որ
անգամ շարքերին, երբեմն իսկ ալ
ներ առաջ արդէն լրացանքն ու
նարկողի յայտարարութիւնները
խաղաղաստան էին հասարակ-
փառաբանում էին կամ յանձն-
ղէպս աշխատում էին միւս լրա-
ու արքուն պահել հասարակութի-
ու քաղաքները: Մի ամիս ալ
որդարութիւնը: Մի ամիս ալ
որդար, այսպիսի նպատակ ուր-
մաններում, կատարել արդար

*) Ներքեւ թղթի նր 1887 թ. Օդես-
այի գիւղերից՝ «Одесские Вестники» (Օ-
դեսի), «Одесский Листок» (Օ. Լ.),
«Одесский Мессенжер» (Օ. Մ.):

ՕՐՆԱԼԱՔ ԵՒ ՀԱՄԱՐՈՅՐ

(Աւ. Անտոնեանցին)

I
Օրհնանք ու համարը քաջի շիրմին,
Անթաղ, անպատակ նախաձեռնիներ,
Մեծակ, վերադարձ կողմէն արտերին,
Թեղծ ու կիսամեռ խոցած օրերին:
Օրհնանք ու համարը...

Օրհնանք ու համարը լացող մայրերին,
Երբ յայտնուր զթաւ զոյրերին,
Կորած, անարգած հարս աղջիկներին,
Քաղցից, զրկութեց հիւսած ծերերին:
Օրհնանք ու համարը...

Օրհնանք ու համարը անքաղ զիւղերին,
Արիւնով ջրած հանդ ու մարգերին,
Անտուշ, անկայան հաւաքածաներին,
Ան կարաւանի տուրը զօղանջին:
Օրհնանք ու համարը...

II
Օրհնանք ու համարը և գաղթի օրին,
Դարձող ծիծաղի լոյս ճաքաներին,
Ազատ գաղութի ծաղկոտ լեռներին,
Գետակ ու անթիւ գուլու ջրերին:
Օրհնանք ու համարը...

Օրհնանք ու համարը ստիպելի կանչին,
Վարդի բուրբուռներն, առիւթ մրմունջին,
Գիւրգ ու զգուղ ցօղին ու շաղին,
Անուշ ու ջրուշ հովիտի խաղին:
Օրհնանք ու համարը...

Օրհնանք ու համարը կենսաբանական,
Սիրտ, խնդրութեան տաղին ու երգին,
Կարմիր հոգեթով ժողովուն յոյսերին,
Փայլուն տաղերին, արեգակներին:
Օրհնանք ու համարը...

Օրհնանք ու համարը հայոց աշխարհին,
Նրա լուսնակ հորիզոններին,
Կուրծ, պաշտօնի վեճ հողիներին,
Թախտեան անար քրդի ջնարին:
Օրհնանք ու համարը...

Վարանքի Աղանախ

ՇԵՔՄԻՐԻ ՍՈՆԵՏՆԵՐԻՑ

(30 տ)

Երբ ես սուգած երազի մէջ հոգեպէս,
Յետ եմ նայում անվերադարձ անց-
նային, կային...
Հին ցաւերը դուրս են եկում նոր
հանգիստ:

Վայ եմ տալիս չիրագործած իրաւունք,
Եւ աչքերը թաց են լինում արցունքով
Նրանց մասին, որ հանգուտ են հողի
տակ:

Յուշիկ մաշած խաղողի սիրուն կա-
րօտով,
Եւ ողբում եմ իմ յոյսերը փրկատակ:

Այն ժամանակ զաւաճած քրտին խո-
ցելով
Անցեալ վայրես համարում եմ մի
առ մի:

Լաց եմ լինում առաւ աղի արցունք
քոյ,
Վրճարելով անվաճ պարտքս վա-
ղանի:

Բայց երբ այդտեղ, ով իմ անգին,
Ենթ յիշեցի—վերջացաւ
Անցածն անցաւ, հինգ զենաց ու մո-
ռացեց ամեն ցաւ:

Վարդգէս Սուրենեան

ԱՆՄԱՆԱԿԱՆ ՄԱՀԱՆ

25-ԱՄԵԱԿԻՆ

Պետրոս Աղանախը Օդեսայում
(Կենսագրական նիւթեր)

Շեքսպիրեան յոյժանական օրերին
մի զարմանալի զուգադիպութեամբ

փոխադրւած են Վան ու Մուշ: Բա-
ղաբում անդադու մարմիններ չկան:
Վարի Մուշական կրկին եկան քան
հայ ընտանիք, որոնք բնակում են
քաղաքի Գոմանց թաղում և դուրի լի-
նելով որեւէ խնամատարութիւնից, հի-
ւանց ու սոված վիճակում են:
Բիթլիս և եկել քերդ՝ Բաղրիսան-գա-
ղէ Արդիւ-Ռիզալի, իր 15 խոյանի-
րով: Բաղաբում հայ կամուրները չը-
կան:

Շրջանում ոչ մի կենդա-
նութիւն չկայ, բացի Աղաթի Շամի-
րում հայ գիւղից, ուր վերադարձել են
նրա գիւղացիները՝ թույլ 70-ի չափ
զաւակներով և սկսել են նորօգն աւե-
րակները:

Վաղարշակ Յոսիսեան

Կովի. գործող բանակ, 2 մայիսի

Ապրիլի 29-ին

Երբբեմն անցան մի
խուսք գաղթականներ—33 հոգի, ո-
րոնցից 6 կին, 5 տղամարդ, մնացածը
երեխաներ—մեծ մասամբ տղաներ 6-
8 տարեկան: Նրանք ազատուել էին
մարտի 3-ին, իսկ մինչ այդ ապրիլի
են եղել զէրդերի մէջ: Կանանց զէր-
դերը սեփականացրել էին ըստ տղա-
րութեան: Գաղթականները հետեւեալ
4 գիւղերից էին. Համաթիւն (Համաթի),
Լէկի, Շաքոյ, Զուքիլի: Անցած տարի
յուսիսի 14-ին այդ և շրջանի միւս
գիւղերից տեղահանուած են Լէկից,
Խարաբէկից, Շաքոյից, Դալիլիսից, Զու-
քիլից 1400 հոգի և առանց սևոր
խորութեան բոլորին կոտորում են:
Քաղաքաւոր ապստամբները յիշեալ
գաղթականներն են եղել, որոնց աղո-
ւել է մի կերպ կոտորածից ճողպարի:
Գաղթում էին նոյնպէս, որ Երբբեմն
առեւելոց յետոյ էլ նոր ու ստատիկ
շարք էին սարքել նահանջող զօրերին
ու Բիթլիսից էլ զէրդերը: Այս
տեղի զէրդերի ցուցմունքով, այս
նոր շարքի ժամանակ էլ զո՛ւ գնա-
ցի մօտ 1000 հոգի: Բ. Գիւղում Բ.
աղան հաւաքել էր 200 հայ, որոնց
մասին, ըստ պատմողների, տեղեկու-
թիւն չկայ: Ուրիշ ճանքով ապստամ-
բն, Թէ Նոյնեան կոտորել: Մեր տե-
սած գաղթականներն զէրդերի գիւ-

ղերից հաւաքել էր Մարտ անունով
մի զարսնից վաճառական և երգրում
ուղարկել:

Այստեղ զարնան հետ ծիրդի և
Թիւրքի բնագոյնը զօրքնին են
մասնակցի ու խմբական աւազա-
կութիւններով: սպանութեան ու
յարձակութեան զեպքեր յաճախ են
պատահում: Քիւրդերը ամառը լեռնե-
րում վտանգաւոր թշնամի են, մասնա-
ւանդ թիկունքում: ցանկալի էր, որ
այդ երկոյթը լուրջ ուշադրութեան
անուէր խոստափելու համար անցած
տարւայ յուլիսի զեպքերի կրկնելուց:
Պրապ. Նուաւոն Մկրտչեան

Վարաբիլիսի, 1 մայիսի

Շրջանի համար ուղարկւած ամե-
րեկացի զրկուոր Գրաս և Նրա Թարգ-
ման խ

անհիշ թանկագին օրերը, նկար-
չությունը, շնորհիվ դառած, խիստ
կրճատակալ արտադրությունները:

Ազգերի մեծ զաղթականությունը
և երկարատև պատերազմները ներդա-
շում կանգնեցրին գեղարվեստի զար-
գացմանը... Երբ նոր զարթոնքները իր
նոր պահանջները արեց գեղարվեստից,
մի զարմանալի ճանաչումով, մեղմու-
թիւն, սէր և խանդավառութեամբ մտա-
գեղարվեստի աշխարհում: Գեղեցիկ ժա-
նրարվեստի աշխարհում:

Հայկական գեղարվեստը էլ ունի իր
փոքրիկ պատմությունը, սկսած ման-
րանկարչությունից, փորագրությունից
և, մասնաւորապէս, մինչև վերջին
ժամանակները: Գեղարվեստի մեր ազ-
գային հին արժէքները, մեր նպատակը
պիտի լինի վերատեսչել նրան, զար-
գացնել, և մեր համայն տեղը բռնել
ընդհանուր գեղարվեստի աշխարհում:

Դասախոսութիւնը տեղի ծառ մի
ժամ: Փոքրաթիւ հասարակութիւնից
զատ՝ դասախոսին ունի զգուշացում
էին Յովնանեան և Գրիգորեան զըզ-
րորի բարձր դասարանի աշակերտու-
հիւնները:

Ս. Համան

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ

ՊԱՏԻՓՈԹՈՇՆԵՐ ՊԱՆՆՈՒ
ՀԱՄԱՐ

Կովկասեան զինուորական շրջանի
զինուոր հրամանատար Վրդուկ Կար-
գալուքեան, բոլոր այն անձինք, ո-
րոնց մօտ կը գտնուէին առանց թիւ-
առութեան յիշուելի անօրինակ
հրացային կամ այլ տեսակի փա-
նուկներ՝ յանձնուած են զինուորա-
կան դատարանի ու պատժուած չոր-
սից մինչև հինգ տարի կալանաւոր-
ական բաժանմունքի (арестантскія ох-
раждения): Այդ կարգադրութեան հետե-
ւանքով Կովկասեան շրջանային զին-
ուորական դատարանն անընդամեն
ընդուն է թիւրքական հրացային
փամփուշներ պահուելու բազմա-
թիւ զորքեր: Շատերն արդէն դատա-
պարտուել են կալանաւորական բաժան-
մունքներ:

Մի քանի օր առաջ դատապարտուել
են 4 տարեկան կալանաւորական բա-
ժանմունքի Ալեքսանդրապոլի զաւակ
Նիկոլայի զինուորական Աղասի Վաղարշա-
կեանց Գրիգորեան և Յակոբ Ալվարդեանց
Գառնիկեան, որոնք բռնուած են եղել
Կարսից ոչ հեռու գտնուող Սելիմ Կա-
յարանում 3 հրացային ու 300 փա-
նուկներով: Մեղադրուելով բացատրել
էին, որ առել էին հրացայները (թիւր-
քական) ինքնապաշտպանութեան հա-
մար, երբ գտնուած էին պատերազմի
հետ կապուած աշխատանքներ կատա-
րելով Երզրուից ոչ հեռու, իսկ փա-
նուկները հաւաքել էին Դիւ-Բոյնու-
յում: Մօտ օրերս նոյն դատարանում
կը ընկեր մի քանիսն այն նոյնպիսի
մի գործ:

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Times»-ի Վաշինգտոնի թղթա-
կիցը հաղորդում է, որ Ամերիկա-
յի գերմանական դեսպան Բերն-
ստրֆֆն արտաստուած է նպատակաւ
միջոցաւ ստեղծել հաշտութիւն
կրթելու համար: Նա հաստատուած
է իր բարեկամներին, որ այս ա-
մառ գերմանացի, զուցէ և հաշ-
տութիւն կը կրէր: Գերմանա-
կան դեսպանն իր գուշակութիւն-
ները չի մոռնում և երկու կողմերի
էլ ուժերի սպառնալիքով: Նա
աշխատում է համոզել ամերիկեան
հասարակութեանը, որ Գերմանիան
գոյարութեամբ է կանգնում ոտի
վրայ, որ Ռուսաստանը ոչինչ չի
կարող անել, մանաւանդ գերմա-
նական ճակատում, որ Անգլիան
չի կարող անել աւելին, ինչ որ
անում է:

— Նոյն թղթակիցը հաղորդում
է Գերմանիայի հաշտութեան պա-
մանները: Թիւրքիայի վերաբերող
պայմանները հետեւեալներն են.
Թիւրքիան յետ է ստանում Անգ-
լիայի և Ռուսաստանի զբաղած
հողերը: Թիւրքիան վերստանում
է իր գերեզմանութիւնը Նիկիտո-
սի վրայ, իսկ օտար պետութիւն-
ները զրկուած են այն արտօնու-
թիւններից, որ վաւերուած էին
նրանք Թիւրքիայում պատերազ-
մից առաջ:

— «Pye. Cal.»-ին Գերմանա-
կից հետազոտում են, որ պարսի-
ազգային ինքնապաշտպանութեան

կոմիտէի երկու ազգեցիկ անդամ-
ներ՝ Թաքաթ-բէյ և Վահիդ-էլ-
Մուրթ տոնածին յանձնարարակա-
նով մեկնել են Պոլսի և Բեռլին:
— Ամրոշ Միշակեանցում ար-
դէն սկսուել են տարբեր: Գարն-
այն տարին հնձած է սովորակա-
նից երկու ամիս առաջ, Նոյն-
պիսի դժոխային շոգեր են Ղա-
րիշիւրին և խանեկէնի մի-
ջև: Խանեկէնի շրջակայքում
արեն արդէն խանձել է ամրոշ
խոտը և շուրջն ամրոշլ անապատ-
է զարձած: Առհասարակ այս տա-
րի անսովոր շոգ է տիրում: Բացի
սրանից, բազմաթիւ մորեխ է ե-
րևացել Ղարիշիւրին և խանեկէնի
միջև, և յաճախ մորեխը խանդա-
րում է նոյնիսկ զօրքերի տեղա-
փոխութեանը:

— «Temps»-ի պատերազմա-
կան ընկալումը գին. զը Լաբրուան
զբուծ է: Մեծ Իլիան Նիկոլայ
Նիկոլայիչի ուժերն առաջանում
են չորս ուղղութեամբ՝ Տրայպիցո-
նից, Էրզրումից, Մուշից ու Բիթ-
լիսից: Վերջին երեք առաջնադա-
նուկները նպատակաւեւորն են
երզնկան, Դիարբէքըն ու Մու-
սուլը: Իսկ Տրայպիցոն զօրաբա-
ժինն ըստ երկուսին, առ այժմ,
հետևում է Սև-ձովի ափի գծին,
միաժամանակ մի զօրախումբ ու-
ղակելով դէպի Բաքեթը: Ինչ
կարող է լինել այս ուղեգծի ա-
ռուկութիւնը: Չեմ գուշակում,
արամբարանում եմ: Իմ կարծի-
քով, ուսու բանակի նպատակն է
դէպի հարաւ դիմելով թաքաւելել
Թիւրքիան ուժերի վրայ, որոնց
կենտրոններն են Սուլազ, Երզնկան,
Խարբէքըն և Դիարբէքըն և փորձել
նրանց կտրել Փոքր-Ասիայից: Ընդ-
հանուր ուղղութիւնն է Ալեքսանդ-
րէս—Հալէպ: Իրիւթի զօրախու-
մը Մուսուլ հասնելով կը փակել
Միշակեանի թիւրք բանակի ճա-
նապարհը: Միշակեանի և Սիւրիա-
յի թիւրքական բոլոր ուժերը այս
կերպ կարած կը լինեն Պոլսից
և իրենց հաղորդակցութեան գծե-
րից: Ընդհանուր ընդդէմ կրող այս
նկատողութիւններն ուրազիւ են
մի մանեօլի, որ լազողութիւնն
անի զընթեան կը մատնէր Թիւր-
քիային:

— Նոյն թիւրք գրում է. «Կուտ-
էլ-Ամարայի անգլիական զօրա-
բաժնի անձնատուութիւնը մի ցա-
լալի դէպք է, բայց երկրորդական
նշանակութիւն ունեցող: Դա հե-
տևանք է մի մեծ սխալի, որ
պարզ երևում է Միշակեանի ար-
շաւանքի շատ հետաքրքրական մի
պատմութիւնից, որը տեղի վեր-
ջերս գնդապետ Բուստանէն
«Temps»-ի մէջ: Ոչ միայն ան-
բաւարար էին զաշակելից զինու-
որական ուժերը, այլ և հրամանա-
տարը սխալեց նրանց բաժանե-
լով երկու մասի, որոնք չէին կա-
րող և չկարողացան իրար նցնել
լինել: Զաշակողներն թէն իր
վրայ վերցնելով գլխաւոր զօրո-
ղութիւնների գեղակալութիւնը,
առաջացաւ երկուսի նոյնպիսի: Գա-
տնադրական օրէնքների լուա-
զոյն մի զօրադրութիւն շատ ա-
նշող արդիւնքներ կը տար:

— «Վոլթ» գործակալութիւնը
վերջապէս խոտովանում է Բեր-
լինի ժողովրդական ցոյցերը իր
մայիսի 7 թւակիր մի հեռագրի
մէջ, որ վերաբերում է մի թաւ-
գութեան: Ան այդ հեռագրի
ամենաշարժաւոր մասը: «Ոստի-
կանութիւնը ճշմունք է արգելել
մի գին անտեղի բարձրացումը,
որ երևան հանեց Բեռլինի մի
քանի թաղամասերում ու արաբ-
ձաններում այն մասնաճանաչների
մօտ, որոնք ապօրինի կերպով էին
միջեր ամբար և պանի, փո-
խանակ ազգաբնակիչներն մա-
տակարարելու: Այս վերջերս քա-
նից տեղի ունեցած ցոյցերի ըն-
թացում, ոստիկանութիւնը ազ-
գաբնակիչներն կողմ յարեց կե-
ղեքների դէմ, որոնց պահեստ-
ները վաճառքի հանեցին օրինա-
կան դեմքով և կոնտրոլի տակ:

— Յիւրիսից տեղեկացում են
«Secolo»-ին, որ մայիսի 1-ին
Շտուտգարտում լուրջ ցոյցեր են
պատահել: Ցուցարարները խու-
նեղուած անցան քաղաքի գլխաւոր
փողոցներով՝ բողոքելով պատե-
րազմի դէմ՝ «Երբ տեղ արհա-
նեցութեան... Հաշտութիւն կայա-
ցրէ... Ռուսիք տեղ... Բաւա-
կան է...» արտասանելով: Մի
պրոֆեսոր ուղեց կանոնից բազ-
մաթիւնը՝ պատրաստելով նրա ոչ

հայրենասիրական ընթացքը և քիչ
էր մնացել, որ կենդի դատաստա-
նին ենթարկէր: Զօրքը ստիպեց
միջամտել և կրակեց ցուցարար-
ների վրայ: 12 հոգի սպանեցին:
բազմաթիւ վիրաւորւածներ կան:

Պ Ո Ս Տ Ա Ր Կ Ղ

ԲՈՏՈՆ, Շ. Նաթ.-ին.— Ձեր վերջին նամա-
կը անկարգ էր: Ես ապրիլ 18-ին
զբնական զգոյթով ինքնակալ դա-
կան արտադրութիւնների մասին:
ԳՈՐԻ, Սեր. Քորդ.-ին.— Գրեցե՛ք հակեր
յուզաններ. սիրով կը ապկեր:
ԹԻՃԻՍ, Ղ. Բիւ.-ին.— Չեմ գուշակում
որիշ բանի:
ԹԻՃԻՍ, Գիւ.-ին.— Չի ապրի:

Ս. ՍԱՆԱԿԱՆ

ԵԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«ՏԵՂԵԿԱՆՈՒ ԲԻՐՈՅ»-Ի ԿՈՂՄԻՑ

ՓՆՏՐՈՒՄ ԵՆ

ՏՐԱՊԻԶՈՆ Արիտակէտ Ազա-
րանը փնտրում է
իր մայրը—Բերուզի, ջորը—Նաթ-
դիկ 15—16 տարու, մօրաբերը—
Վերջինիս Վարդանան և Մարթա ու
Իրեհիկ Բալանցները, ջորն—Գրի-
գոր Բալանց և նրա կինն ու երեխան
—Համա ու Վրթանէս:

ԲԻԹԼԻՍ Մուշեղ Աստուածատրեան,
որ շարքի առնել հաջ-
թու է եղել թիւրքերի մօտ, նրա
մայրը—Նորիսիմի, ջորը—Հրանուշ,
կինը—Համապիլոս: Փոքրուրը նրա
երջային է—Արսէն, վառուած ապա-
սանած իր թիւրքների ուղադրութեան
հետ յանձնուած:

ԵՐՊԱՆ-ՋԵՐԵԲ Ազատ-Աղա գիւ-
ղից Արէլ Կարա-
պետ Թիւրքեանը փնտրում է հարա-
պետ Յովսէփ Թաթուրեանը, որ շատուց
առաջ Ռուսաստան է եկել: Գրիգոր
Յովսէփեան Թիւրքեանը—փեսան, Գրի-
գոր Արէլ Կարապետը—քեռին, և Գրիգոր
Յարութեան Արզումանեանը:

ՆԵԿԱՍԱՐ Հալի-Յարութեան Հալի-
Մանուէլ Սէմէրեանը
փնտրում է իր հօգեբոլորդի Յովսէփ-
նէս Մանուէլ Սէմէրեանը, որ մէկ ու
կէս տարի առաջ Մուխոմի շրջաններն
իր անհետով (սէմէրե) պարագային
է եղել:

Յայտնել: Թիւրքի, Բերուտովսկայա
№ 30, «Տեղեկատու Բիւրօ»:
634 1—1

Լոյս է տեսել և վաճառու է
ՌՈՒՐԵԼ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ
ՀԱՅ ՆՈՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ
ԾԱԳՈՒՄԸ
ԳԻՆԸ 10 ԿՈՊ.

Գանատը Երևան, զրախանութ «Արա-
րատ» կամ Երևանից ԵՆՈՐ-Բայազէդ:
627 3—1

ԳՈՐԾ Ե ՓՆՏՐՈՒՄ

Երևանաւորն մէկը գործ է փնտրում:
Ցանկացողները թող դիմեն Բերու-
տովսկայա, № 30, «Տեղեկատու Բիւ-
633 2—1

ՔՊԻ Ազոդեք գիւղացի Արամ Դա-
լայեանը ապրիլ 20-ը առաջ
Երևանէն մեկնել է զգուի Բագու և
հիմակ իր հասցէն չէ փոխել: Կը
խնդրի գնացողներին հաճին իմացնել
Յուրի Գրիգորեանին—Տիֆլիս, Մո-
նումենտի ք. № 1, Կ. Տիրուպէ.
621 2—2

ԱՍՏՐԱՐՈՒԹԱՐԱՆ
ԶԻԼԲԵՐՈՅ-ԾԱՊԵՆԻԿՈՎԱՅԻ

Երևանաւորն ապրիլ 20-ը առաջ
Երևանէն մեկնել է զգուի Բագու և
հիմակ իր հասցէն չէ փոխել: Կը
խնդրի գնացողներին հաճին իմացնել
Յուրի Գրիգորեանին—Տիֆլիս, Մո-
նումենտի ք. № 1, Կ. Տիրուպէ.
621 2—2

Լոյս է տեսել 2-րդ ապ. լուծելով
ՀԱՅԵՐԵՆ ԸՆԴԱՐԱՅԱ, ՄԱՆՐԱՄԱՆ
ԵՒ ԳՈՐԻՆԱՏԻՊ

ԲԱՐՏԷԶ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՀԱՐԵԻՆԱՆ ԵՐԿԻՐԱՆԵՐԻ
(100×77 սանտ.) Մատար 1-րդ. 23-րդ.
Լուս է կելի և Օսալայի, Վաղմից
ԱՐՏԱՆԵՍ ԱՐԿԱՆԱՆ
Գինը 1 և 25 Կ., քաթմով 2 և 25 Կ.:
Օտար քաղ. 40 Կ. աւելի: Դիմել: Թի-
ֆլիս, Արմեն. Տեմիրյան, պրեպո-
դատելու Ա. Աբեգյան, կամ Քեդաքի
975 «Օրիշով»: Ա. Աբեգյան. 6—3

ԳԻՄՆԱԶԻԱԿԱՆ (Տղամ.)

ՄԻ ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴ

տալիս է դասեր գիմնազիոնի ծրագրի
բոլոր առարկաներից իր տանը, մատ-
չելի պայմաններով: Զուգութիւն, Գոն
Հարնայա փ., № 60, Ս. Մանուէլեանց:
554 10—4

ՀԱՐԿԱՆՈՐ Է

մի ֆրանսիական հայ վարժուհի. Ղարս
գնալու թշկի երկու փոքրիկ երեխա-
նեքի համար: 7 և 10 տարեկան, առա-
մարձաբարձութեամբ: Դիմել: ԱԵԿՏ-Ա-
ԵԿՏԱՅԻՆ ք. № 7, Եփես-Օսիպով, ժա-
608 մը 3—5-ը: 3—3

ԶԳՈՒՀԱՏԵՐ ԿԵՆՏՐՈՆԵՐԻՑ

ԳՐԱԳԻՏՈՐ

Գ. Փ. ԻՐԻԳԵՆՍԻ

ԲՈՐՈՏ-ՏԻՄՈՆԵԱՆ

ՍԱՊՈՆ

Քրիստի, արևմտի, պէտքերի, ուղի
ներ, պոլիտիկայի և գիտելիքների դէմ:
ՏՈՒԱԼԵՏԱՅԻՆ ԱՆՈՒՇԱՆՈՏ
ՍԱՊՈՆ ԲԱՐՁՐ ՏԵՍԱՅԻ

Համառու է ամեն տեղ:
1 կարտ 50 կոպ., 1/2 կտ. 30 կոպ.
60 26—27

Լոյս տեսաւ 2-րդ տպագրութեամբ

ՃԱՐՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՄԱՆԱՆԻ

ՌՈՒՍ-ՀԱՅԵՐԵՆ

ԲԱՌԱՐԱՆ

Ճոխարժեք և վերամշակած
(15,000 թառ, 662 էլ)
Գինն է 1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.
1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.

ՀԱՅ-ՌՈՒՍԵՐԵՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

Գինն է 1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.
1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.

ԳԻՆԸ 1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.

Գինն է 1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.
1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.

ԳԻՆԸ 1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.

Գինն է 1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.
1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.

ԳԻՆԸ 1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.

Գինն է 1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.
1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.

ԳԻՆԸ 1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.

Գինն է 1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.
1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.

ԳԻՆԸ 1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.

Գինն է 1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.
1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.

ԳԻՆԸ 1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.

Գինն է 1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.
1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.

ԳԻՆԸ 1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.

Գինն է 1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.
1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.

ԳԻՆԸ 1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.

Գինն է 1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.
1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.

ԳԻՆԸ 1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.

Գինն է 1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.
1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.

ԳԻՆԸ 1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.

Գինն է 1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.
1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.

ԳԻՆԸ 1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.

Գինն է 1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.
1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.

ԳԻՆԸ 1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.

Գինն է 1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.
1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.

ԳԻՆԸ 1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.

Գինն է 1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.
1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.

ԳԻՆԸ 1 և 25 Կ. 1/2 կտ. 30 կոպ.